

MUZEUL ȚĂRII CRIȘURILOR

CRISIA

LI

O R A D E A • 2 0 2 1

PORTRETELE LA TINEREȚE ALE „BANDIȚILOR” DIN ORGANIZAȚIA „G 4”

Cristina Liana PUȘCAȘ*

YOUTH PORTRAITS OF “BANDITS” FROM “G 4” ORGANIZATION

ABSTRACT

Resistance in the mountains was a widespread phenomenon in communist Romania, but little known. Demonstrations against the new regime of Soviet origin took different forms, the Romanians not accepting the political orientation imposed by Moscow and organizing in different forms to oppose the Bolshevik roller. The mountain formations in Romania favored the establishment of such resistance groups. The mountains of Bihor were also an attraction for the inhabitants of the area, and the hope of the arrival of the Americans fueled the belief that the resistance in the mountains will not be endless or useless. To this end, the “G4” Organization was also established.

Keywords: resistance, mountains, communist regime, political detention, “G4” Organization, Bihor County

Noul regim politic de sorginte sovietică, care la finele celui de-al Doilea Război Mondial a acaparat întreaga viață politică, economică, socială și culturală din România, nu s-a bucurat, nici pe departe, de susținerea largă a maselor populare. Formațiunea politică care a facilitat instaurarea „democrației populare”, Partidul Comunist din România nu avea, la 23 august 1944, nici 1.000 de membri, cu toate acestea acțiunile lui au fost susținute de trupele sovietice care au invadat țara și s-au comportat, nu ca niște aliați, ci ca niște cotropitori. Reacția românilor a fost una de respingere a noii orânduiri. Samavolnicia soldaților ruși, violurile, rechiziționările abuzive ale Armatei Roșii, politicile antireligioase¹ au trezit în sufletul românilor un sentiment de revoltă, de împotrivire și, mai apoi, de rezistență. Formele de rezistență anticomunistă au fost diverse: „individuală, organizată neînarmată, organizarea paramilitară inactivă și grupuri armate de partizani”² și „s-au găsit în toate palierele societății, de la intelectualii atașați valorilor democratice până la militarii animați de un puternic sentiment național (...) la țărani (...)”³.

Puțin cunoscută, această „rezistență în munți” sau „rezistență anticomunistă organizată” s-a întins pe parcursul a 20 de ani și a reprezentat o adevărată provocare pentru Securitate. Un raport al Securității, din ianuarie 1959, menționa 1.196 de „organizații și grupări contrarevoluționare/subversive”

* Muzeul Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal; e-mail: cristinpuscas@yahoo.com

¹ Augustin Țărău, *Rebeliunea țărănească. Crișana 1949. O frescă a primei acțiuni antitotalitare de masă din lagărul comunist*, Editura Arca, Oradea, 2009, p. 109.

² Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu, *Rezistența armată din Munții Făgăraș, Gruparea Ioan Gavrilă-Ogoranu (1949-1955)*, Editura Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2007, p. 21.

³ „Bande, bandiți și eroi”. *Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968)*, Documente, Florica Dobre (coordonator), Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 7.

distruse în intervalul 23 august 1944-1959⁴. Formațiunile muntoase⁵ din România au favorizat organizarea de grupuri de rezistență, însă ele nu erau grupuri foarte bine constituite, încheiate, organizate, membrii lor retrăgându-se în zonele mai înalte fără arme, alimente sau un plan bine stabilit. În opinia specialiștilor, acești „bandiți” au fugit în munți ca o reacție instinctivă la abuzurile noului regim comunist: „...mai întâi au fost agresiunea și abuzul și apoi au urmat reacția spontană de apărare a victimei; teroarea a fost cauza, iar efectul a fost rezistența la opresiune”⁶. Criteriile de asociere au fost mai puțin politice, pe mulți îi uneau legăturile de sânge, unii erau din același sat sau regiune, colegi de serviciu sau colegi de școală⁷. Munții Bihorului au reprezentat și ei o atracție pentru opoziția regimului, iar speranța venirii americanilor a alimentat credința că rezistența în munți nu va fi nesfârșită și nici inutilă. În acest scop, s-a constituit și Organizația „G4”.

Notarul Dumitru Oprea, un talentat poet și fost sublocotenent, epurat de noul regim politic, se hotărăște să vină și el în sprijinul partizanilor din munți. În acest sens, în primăvara anului 1949, pune bazele unei grupări, „G4” (Grupul celor 4), având o conducere colectivă. „G4 este un grup de patru persoane care se făceau că-s conducătorii grupului. Ca să nu fie numai un singur șef: «Nu», zice, «mai bine facem un grup colectiv», și atunci și organizația a numit-o G4⁸”, mărturisește Aurel Brazdă, unul dintre membrii organizației. „Idea noastră era de a lupta cu arma împotriva comuniștilor”⁹ scrie, de asemenea, Aurel Brazdă în memoriile sale. Membrii organizației au fost, în mare parte, elevi de la Liceul Industrial, Liceul Comercial și Liceul Teoretic „Alexandru Roman”, toate din Oradea. Printre primele activități întreprinse de Dumitru Oprea a fost redactarea, la începutul lunii martie 1949, a unei poezii: „Răsculați-vă!”. Două dintre manifeste au fost lipite în Piața Stalin și cartierul Velența din Oradea.

Totodată, Dumitru Oprea i-a organizat pe tineri în două grupuri: unul care să meargă în munți și un altul în Oradea, care urma să asigure aprovizionarea. „Organizația noastră era condusă de un ofițer în rezervă, Oprea Dumitru, care a organizat 6 băieți să meargă la partizanii din munți pentru a da ajutor. C-atuncea așa se zicea: că vor veni americanii și partizanii au obligația de a ajuta americanii să fie parașutați și să fie apărați de comuniști, care i-ar fi împușcat. Deocamdată, ăștia, din grupul respectiv, mergeau în munți, aicea în Munții Bihorului. O altă grupare, din care făceam parte și eu, a rămas acasă cu misiunea de a-i aproviziona pe cei din munți, de a procura arme, că aveam și ofițeri în cadrul acestei organizații”¹⁰, își amintește Aurel Brazdă.

În ziua de 12 martie 1949, un grup de șapte, Dumitru Oprea, Ștefan Mihele, Alexandru Imoca, Iosif Haiduc, Petru Lupoi, Victor Bozântan și Luca Bradea, părăsește orașul cu intenția de a lua legătura cu partizanii din munți. „În ziua de 12 martie 1949 s-au prezentat la Mihele Ștefan acasă Lupoi Petru, Bozântan Victor, Haiduc Iosif și Imoca Alexandru, de unde au plecat la gară unde s-au întâlnit cu Bradea Luca, care i-a condus în comuna Măgești, județul Bihor, iar de acolo au plecat înspre comuna Zece Hotare. Ajungând în comuna Zece Hotare, toți cei de mai sus au intrat la numitul VANDICI GAVRIL, i-au cerut adăpost. Au stat acolo până în ziua de 14 martie 1949, când

⁴ Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, București, 2006, accesat online la adresa https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/article/RAPORT%20FINAL_%20CADCR.pdf, p. 330.

⁵ Camelia Ivan Duică, *Rezistența anticomunistă din Maramureș. Gruparea Popșa (1948-1949)*, Editura Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2005, p. 17.

⁶ Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu, *op. cit.*, p. 21.

⁷ „Bande, bandiți și eroi”..., p. 9.

⁸ *Experiențe carcerale în România comunistă*, vol III, Cosmin Budeancă (coordonator), Editura Polirom, Iași, 2009, p. 17.

⁹ Aurel Brazdă, *Istorie trăită. 1000 de zile în uniforma gulagului comunist*, vol II, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2005, p. 36.

¹⁰ *Experiențe carcerale ...*, p. 14.

au fost surprinși de miliție”¹¹. Iosif Haiduc își amintește că intervenția organelor de represiune s-a făcut în urma trădării socrului lui Vandici Gavril, care, ulterior, condamnat fiind, a și decedat la data de 6 iulie 1959 la Formațiunea Canal Dunăre – Marea Neagră¹². În schimb, versiunea oficială prezentată de securiștii orădeni, colonelului Dulgheru este cu totul alta, venind să sublinieze vigilența organelor în lupta cu elementele reacționare: „În ziua de 14 martie a.c. (1949 – n.n.), o patrulă de la postul de miliție Vadul Crișului, fiind în patrulare în comuna Zece Hotare, au făcut o percheziție domiciliară într-o chestiune de drept comun, tocmai în casa unde erau retrași sus numiții, cu care ocazie au fost descoperiți”¹³. Identificați, tinerii au încercat să scape din încercuire, însă Oprea și Haiduc s-au refugiat într-un grajd din vecinătate. Dumitru Oprea, având un pistol în dotare a început să tragă: „numitul Oprea împreună cu o altă persoană fiind identificată ulterior Haiduc Iosif s-au ascuns într-un alt grajd, nepredându-se la somațiile milițienilor, care au tras salve în aer, la care numitul Oprea, cu un pistol a tras mai multe focuri asupra milițienilor. În sfârșit, susnumiții nemai având posibilitatea de scăpare, cu multă greutate s-au predat, iar restul bandei a fugit”¹⁴.

În lotul „G4” au fost anchetate 19 de persoane, din care 11 elevi. Condamnările au fost de la 1 an și șase luni la 8 ani: Lupoi Petru - 8 ani temniță grea; Mihele Ștefan - 7 ani temniță grea; Birău Dumitru - 7 ani închisoare corecțională; Karcus Ladislau - 7 ani - închisoare corecțională; Maier Valeriu - 7 ani închisoare corecțională; Oprea Dumitru - 6 ani temniță grea; Mihuț Dumitru - 6 ani închisoare corecțională; Haiduc Iosif - 6 ani închisoare corecțională; Bozântan Victor - 6 ani închisoare corecțională; Șimoca Alexandru - 6 ani închisoare corecțională; Bradea Luca - 5 ani închisoare corecțională; Vandici Gavril - 3 ani închisoare corecțională; Vecon Gheroghe - 2 ani închisoare corecțională; Brazdă Ioan - 2 ani închisoare corecțională; Brazdă Aurel - 2 ani închisoare corecțională; Ficuț Ioan - 2 ani închisoare corecțională; Gavriș Geza - 1 an și șase luni închisoare corecțională; Mihele Maria - 1 an și șase luni închisoare corecțională; Mălan Pavel - 1 an și șase luni închisoare corecțională.

Periplul lor carceral a fost unul dramatic, pornind de la Securitatea din Oradea, apoi duși la Penitenciarul Oradea, transferați la Cluj pentru proces, iar după pronunțarea sentințelor drumurile lor s-au despărțit, fiind aruncați prin toate închisorile Gulagului românesc. Studiul de față vine să contureze câteva portrete ale tinerilor membri ai Organizației „G4” și destinele lor tragice.

VICTOR BOZĂNTAN – ELEV

Născut la 18 septembrie 1929, în Vășad, jud. Sălaj

Perioada de detenție: 18 martie 1949 - 18 martie 1955; 11 aprilie 1958 - 28 iulie 1964

Centre de detenție: Oradea, Gherla, Baia Sprie, Valea Negră, Periprava

Primul contact cu organele de anchetă l-a avut când, timp de o lună, a fost arestat pentru „lansarea de lozinci sovietice”. Ulterior, în 1949, Victor Bozântan, elev la Școala Tehnică Administrativă Economică din Oradea, s-a alăturat, împreună cu alți tineri de vârsta lui,

¹¹ Arhiva personală Cristina Liana Pușcaș (în continuare A.p.C.L.P.), Proces verbal, dresat astăzi 29 august 1949, la Oradea cpt. de Securitate Retezar Ioan, asistat fiind de maj. șef. Rosman Adalbert, ambii din Direcțiunea Regională de Securitate Oradea.

¹² *Listele morții, Deținuți politici decedați în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securității, 1945-1958*, Dorin Dobrinu (editor), Editura Polirom, Iași, 2008, p. 81. Cauza morții lui Vandici Gavrilă, născut la 8 noiembrie 1923, este „natural(ă)”.

¹³ A.p.C.L.P., Direcțiunea Regională de Securitate Oradea, Nr. 5/7637 din 22 Martie 1949, Către Direcțiunea Generală a Securității Poporului, Pt. Tov. Colonel Dulgheru.

¹⁴ *Ibidem*.

organizației „G4”, o organizație subversivă condusă de un tânăr de 26 de ani, Dumitru Oprea, fost sublocotenent, epurat de regimul comunist, devenit notar (secretar de comună – n.n.).

În ziua de 12 martie 1949, Victor Bozântan, împreună cu Dumitru Oprea, Ștefan Mihele, Alexandru Șimoca, Iosif Haiduc, Petru Lupoi și Luca Bradea, părăsește orașul cu intenția de a lua legătura cu partizanii din Apuseni. Cei șapte au ajuns în comuna Măgești, iar a doua zi au plecat mai departe spre comuna Zece Hotare. „Când au intrat în teritoriul acestei comune, acuzatul Oprea Dumitru i-a făcut atenți că vor trebui să se supună ordinelor, după care vor lua contact cu «bandele teroriste» din munți și că s-au angajat într-o acțiune foarte serioasă, fiind vorba de o acțiune contra regimului, care se pedepsește sever de legile în vigoare. În noaptea de 13-14 martie 1949 au dormit în comuna Zece Hotare în podul unui grajd, la inculpatul Vandici Gavril”¹⁵.

În dimineața zilei de 14 martie 1949, au fost înconjuțați de organele de miliție, iar în urma unui schimb de focuri Dumitru Oprea și Iosif Haiduc au fost prinși. Ceilalți se salvează prin fugă, nu, însă, pentru mult timp. După nici 4 zile, pe 18 martie 1949, Victor Bozântan a fost prins într-un grajd în Munții Apuseni, în apropiere de comuna Drăgești (Bihor).

În timpul anchetelor de la Securitatea din Oradea reiese că Victor Bozântan era „un caracter curajos, liniștit, nesincer și capabil de orice”¹⁶. A fost condamnat la 6 ani închisoare pentru infracțiunea de „uneltire”¹⁷. De la Penitenciarul Oradea, a fost dus la Gherla, la Valea Neagră, apoi la Baia Sprie¹⁸. A fost pus în libertate pe data de 18 martie 1955.

După eliberare, membrii grupului s-au aflat, în continuare, în atenția organelor de represiune. Dovadă stă noul val de arestări, din aprilie 1958, care i-au vizat pe foștii colegi de lot: Ștefan Mihele, Victor Bozântan și Dumitru Oprea. Conform expunerii din Sentința nr. 152 din 2 aprilie 1959 a Tribunalului Militar Timișoara, Victor Bozântan „atât în timpul exercitării pedepsei, cât și după eliberare sa din penitenciar – martie 1955 – a întreținut legături cu elemente reacționare, foști deținuți politici și a participat în cursul anilor 1955-1956 la întâlnirile între Mihele Ștefan, Oprea Dumitru, Bădiceanu Nistor, Robu Alexandru și Robu Ioan, Bozântan Victor și alții. Cu această ocazie s-au purtat discuții dușmănoase la adresa regimului, a fost de acord cu menținerea legăturilor între ei și ca în cazul unui atac din partea imperialiștilor împotriva țării noastre să le poată ajuta din interior”¹⁹.

În timpul acestor întâlniri, Oprea Dumitru ar fi recitat din poeziile sale cu conținut contrarevoluționar. În sentință se mai arată că Victor Bozântan a participat la cele două adunări în seara zilelor de 2 și 3 noiembrie 1956 și a fost de acord cu cele discutate și cu scopul urmărit de această organizație subversivă. Cu ocazia percheziției domiciliare din 12 aprilie 1958, au fost găsite în total 110 scrisori care, o parte, au un conținut dușmănos scrise de către Dumitru Oprea.

Victor Bozântan a primit o nouă condamnare, de această dată la 25 de ani muncă silnică, fiind grațiat pe 28 iulie 1964. În această a doua detenție a fost închis în Oradea, Gherla și Periprava.

S-a stabilit cu familia în Marghita (Bihor).

¹⁵ A.p.C.L.P., Sentința nr. 1623 din 25 noiembrie 1949 a Tribunalului Militar Cluj.

¹⁶ Idem, Fișe de Cercetare Bozântan Victor.

¹⁷ Arhiva Asociației Foștilor Deținuți Politici din România – Filiala Bihor (în continuare A.A.F.D.P.R. – Filiala Bihor), dosar nr. 36/B, Bozântan Victor.

¹⁸ Fișe Matricole Penale Bozântan Victor Ilie, accesibile pe site-ul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (în continuare I.I.C.C.M.E.R.) – https://www.iiccmer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*B*B%2006.%20Bold%20-%20Bozt*Bozintan%20Victor%20Ilie, accesat la data de 7.04.2020.

¹⁹ A.p.C.L.P., Sentința nr. 152 din 2 aprilie 1959 a Tribunalului Militar Timișoara.

AUREL BRAZDĂ – ELEV**Născut la 21 februarie 1930, în Sântandrei, jud. Bihor****Perioada de detenție: 2 aprilie 1949 - 13 decembrie 1951****Centre de detenție: Oradea, Cluj, Văcărești, Jilava, Târgșor, Gherla**

Aurel Brazdă este cel de-al doilea fiu, din cei trei (Ioan, Aurel și Liviu) ai lui Ioan, fost jandarm epurat, și ai Iulianeii Botoș. Elev în clasa a XII-a la Liceul Comercial din Oradea, Aurel Brazdă și fratele său, Ioan, au participat, pe data de 6 martie 1949, la o întâlnire cu Dumitru Oprea. La această primă întâlnire, cei doi frați Brazdă au fost informați de existența unei organizații, „G4”, care ar urma să ia legătura cu „bandele teroriste din munți”. Cei doi frați au mai participat pe data de 10 martie 1949, la o a doua ședință. „Încă nu apucasem să ne organizăm temeinic, eram doar în faza de discuții”²⁰, mărturisește Aurel Brazdă, când organele Siguranței erau deja pe urmele tinerilor.

Aurel Brazdă a realizat că urmează să fie ridicat și decide să fugă, cu trenul, la Deva. Rămăși acasă, tatăl și fratele mai mic, Liviu, au fost arestați. În aceste condiții, tânărul hotărăște să se predea, revine la Oradea și pe 2 aprilie 1949²¹ trece pragul Securității Oradea, de pe strada Republicii nr. 52²², „o adevărată închisoare subterană”²³. Condițiile de detenție erau de exterminare: celule mici, unde lumina zilei nu pătrundea niciodată, iar mirosul de umezeală și de mucegai era puternic îmbibat în hainele arestaților.

Anchetele se desfășurau cu brutalitate, gardienii torturându-i și în momentele de respiro. „(...) avea obiceiul ca pe drumul de la beci și până în biroul de anchetă de la etaj să-și terorizeze victimele, lovindu-le cu picioarele în fund, cu pumnii în coastă, în rinichi, iar la urcarea scărilor erau călcați pe picioare cu vârful cizmelor, care le produce niște răni dureroase la călcăi, având încălțăminte fără șireturi pe care de multe ori o pierdeau din picioare”²⁴, relatează Aurel Brazdă.

Întregul lot a fost transferat, după finalizarea cercetărilor, la Penitenciarul din Oradea, unde „mâncarea era foarte slabă, supa era practic apă goală în care înotau câteva frunze de varză, fără carne sau grăsime. Nu primeam decât 250 gr. de pâine pe zi”²⁵.

În noiembrie 1949, Tribunalul Militar Cluj îi condamnă pe Aurel și Ioan Brazdă la câte 2 ani închisoare²⁶. Frații Brazdă au trecut prin Penitenciarul Oradea, Cluj, Văcărești, apoi mutați la Jilava. Pe 30 decembrie 1949, au fost transferați la colonia pentru minori Târgșor, unde au rămas tot anul 1950. Aurel Brazdă își amintește că erau „liberi prin curte, era ca un regim de pensiune”²⁷. Spre finele anului 1950 au fost mutați la Gherla, acolo unde tinerii au fost supuși procesului de „demascare”, exportat de la Pitești. „Seara te pune să stai cu mâinile sus, într-un picior, cu planton lângă tine (...). Bătându-ne între noi se dorea ca din oameni să devenim animale”²⁸, menționează fostul deținut politic.

Pentru a se salva din acest iad, a simulat o boală psihică, ceea ce a dus la internarea sa la infirmerie, timp de trei luni. Pedeapsa îi expirase în 2 aprilie 1951, dar a fost eliberat abia în 13 decembrie 1951²⁹.

²⁰ Cristina Liana Pușcaș, *Rezistență anticomunistă în întrebări și răspunsuri*, Editura Eikon, București, 2017, p. 25.

²¹ *Experiențe carcerale...*, p. 15.

²² *Ibidem*.

²³ Aurel Brazdă, *Istorie trăită...*, p. 24.

²⁴ Idem, *Organizații anticomuniste din județul Bihor. Reeducarea – Instrument al terorii în penitenciare*, Editura Imprimeria de Vest, Oradea, 2005, p. 57.

²⁵ Cristina Liana Pușcaș, *Rezistență anticomunistă...*, p. 29.

²⁶ A.p.C.L.P., Sentința nr. 1.623 din 25 noiembrie 1949 a Tribunalului Militar Cluj.

²⁷ *Experiențe carcerale...*, p. 18.

²⁸ Cristina Liana Pușcaș, *Rezistență anticomunistă...*, p. 35.

²⁹ Fișa Matricolă Penală Brazda Aurel Ioan, accesibilă pe site-ul I.I.C.C.M.E.R. – https://www.iicmcer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*B*B%2007.%20Brader%20-%20Bucva*Brazda%20Aurel%20Ioan, accesat la data de 12.05.2020.

Ajuns acasă, a trebuit să se interneze la sanatoriul TBC cu dublă pleurezie și apă la plămâni, unde a stat șase luni. S-a căsătorit în anul 1960, având un fiu, Mircea Brazdă. După 1989, a ocupat funcția de președinte al Asociației Deportaților și Victimelor Comunismului – Filiala Bihor.

A decedat pe data de 8 aprilie 2011.

IOAN BRAZDĂ – ABSOLVENT LICEU

Născut la 23 noiembrie 1928, în Sântandrei, jud. Bihor

Perioada de detenție: 23 martie 1949 - 11 mai 1951

Centre de detenție: Oradea, Cluj, Văcărești, Jilava, Târgșor, Gherla

Ioan Brazdă este absolvent al Liceului Comercial din Oradea, secția metalurgie, promoția 1947/1948. La fel ca fratele său Aurel, a fost încadrat în Organizația „G4”. Securitatea îl vizitează pe Ioan Brazdă acasă, pe 20 martie 1949, însă acesta a reușit să sară în curte pe geamul casei și să se ascundă³⁰.

Trei zile mai târziu, pe 23 martie 1949, se hotărăște să se predea securistului care se afla în casă și o păzea pe mama sa. A fost dus la Securitatea din Oradea, de pe strada Republici, acolo unde „beciurile erau făcute mici, foarte înguste”. „Dacă era 2 m lățime și lungi de 2 m și jumătate sau 3 m, închise, fără niciun geam. Altceva nimic, era întuneric. Nu vedeai nimic. (...) ca pat erau niște scânduri așezate una lângă alta, așa bătute una lângă alta și puse o capră mai în față, mai înaltă în față și una mai jos, în spate ca totuși să fie un plan înclinat puțin. Pernă nimic, pătură nimic, absolut nimic și pe aia trebuia să te culci”³¹, rememorează Ioan Brazdă.

Regimul alimentar a fost unul de înfometare³². Arestații nu aveau acces la lingură, nu li se asigura apă de băut, iar la W.C. erau scoși doar dimineața și seara. „În jurul orei șapte seara, după închidere, nu ni se mai deschidea ușa să mergem afară pentru necesități până dimineața. Era un chin ca toată noaptea să nu poți ieși pentru necesități. Era un chin care nu se poate descrie în cuvinte. Unii din celulele vecine, care nu se puteau abține, urinau în celulă pe pereți și pe jos”³³, își amintește Ioan Brazdă.

Anchetele s-au desfășurat într-o permanentă amenințate. Tatăl său, Ioan, a fost adus în fața lui și bătut. „Mă pune la o masă cu fața spre el și îmi dă o hârtie ca să fac declarație. Și zice: «Asta e declarația vieții». Între timp îl aduce pe o ușă pe taică-meu. În camera de acolo, începe să-l interogheze și pe el, tot așa, mai mulți din diferite direcții. (...) și la un moment dat începe să-l bată, sare pe el. Și îl trânteste la pământ pe tăticu, în fața mea ca să mă speriu. Taică-meu atât a mai știut să mai spuie «Dumnezeule!»”³⁴, ne-a relatat Ioan Brazdă.

După obținerea declarațiilor, membrii „G4” au fost transferați la Penitenciarul din Oradea, până la procesul din noiembrie 1949, care s-a judecat de Tribunalul Militar Cluj. Ioan Brazdă a primit o condamnare de 2 ani³⁵ și a urmat același itinerar penitenciar ca mare parte dintre tinerii din lotul său: Cluj-Văcărești-Jilava-Târgșor-Gherla.

³⁰ Cristina Liana Pușcaș, *Rezistență anticomunistă...*, p. 44.

³¹ A.p.C.L.P., Interviu cu Ioan Brazdă, realizat la data de 10.05.2011.

³² Cristina Liana Pușcaș, *Iadul roșu în orașul de pe Criș. Penitenciarul Oradea (1945-1977)*, ediția I, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2014, p. 224.

³³ Idem, *Rezistență anticomunistă...*, p. 46.

³⁴ A.p.C.L.P., Interviu cu Ioan Brazdă, realizat la data de 10.05.2011.

³⁵ Fișa Matricolă Penală Brazdă Ioan I, accesată pe site-ul I.I.C.C.M.E.R. – https://www.iicmcer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*B*B%2007.%20Brader%20-%20Bucva*Brazda%20Ioan%20I, accesat la data de 13.05.2020.

La Târgșor, Ioan Brazdă a lucrat în atelierul de țesut. La finele anului 1950 a fost transferat de la penitenciarul Târgșor la penitenciarul Gherla, introdus în faimoasa cameră 99, unde a trecut prin procesul de „reeducare”. „Reeducarea însemna ca fiecare să-și facă autodemascarea, adică să declare tot ce a făcut în viață, tot ce știa despre cunoscuți sau rude etc. Oricât se declara, spuneau că tot se mai ascunde ceva. Astfel, toți deținuții eram torturați fiecare pe rând. Am suferit o teroare de nedescris. Eram supus unei torturi fizice (bătăi) și psihice văzând torturarea celorlalți, ce dura zi și noapte fiindcă nu știam când și cui îi vine rândul. Ne mai rezistând acestor torturi, unii deținuți au încercat să se sinucidă, dar au fost descoperiți la timp”³⁶, rememorează Ioan Brazdă. Cumplitele chinuri la care a fost supus au fost curmate la 11 mai 1951, odată cu eliberarea.

Mult așteptata libertate nu i-a adus prea mari satisfacții. „A trebuit să mă prezint săptămânal la miliție și la biroul populație. Aici am primit buletin de identitate pe care s-a aplicat o ștampilă cu inițialele «D.O.» ce însemna domiciliu obligatoriu”³⁷, mărturisește fostul deținut politic. S-a prezentat la mai multe locuri de muncă, însă de fiecare dată era respins din cauza dosarului său.

La fel ca alți deținuți politic, nu a mai avut posibilitatea să urmeze o facultate. În schimb, s-a înscris la Școala Populară de Arte, unde a urmat pictura și apoi sculptura. A sfârșit să lucreze ca desenator tehnic, cu un salariu foarte mic. A fost căsătorit, a avut o fiică, Lea.

A trecut la cele veșnice la data de 28 mai 2018³⁸.

IOSIF HAIDUC – RETUȘER PORTRETIST

Născut la 12 iulie 1929, din Sănnicolau Român, jud. Bihor

Perioada de detenție: 14³⁹ (15)⁴⁰ martie 1949 - 13 martie 1955⁴¹

Locuri de detenție: Oradea, Cluj, Poarta Albă, Peninsula, Jilava, Baia Sprie, Valea Neagră

Bunicul lui Iosif Haiduc a stat în America 14 ani, astfel averea părinților, declarați „chiaburi”, s-a ridicat la 30 de ha. Tata era încasator la Uzina de Apă, iar mama, casnică.

La vârsta de 13 ani a intrat ucenic, învățând meseria de retușer portretist, iar în paralel, Iosif Haiduc a urmat cursurile Școlii de Arte și Meserii. În cursul lunii martie 1949, a intrat în legătură cu membrii Organizației „G4”, iar pe 12 martie 1949, a pornit de la Oradea, cu trenul, spre Zece Hotare, împreună cu Dumitru Oprea, Ștefan Mihele, Petru Lupoi, Victor Bozântan, Alexandru Șimoca și Luca Bradea, călăuză.

Pe data de 14 martie 1949, grupul, în urma unei trădări, a fost descoperit. Iosif Haiduc și Dumitru Oprea se ascund într-un grajd, restul reușind să scape. „Oprea, cu un pistol a tras mai multe focuri asupra milițienilor”⁴², se arată într-un document al Securității Oradea. Căpurați, cei doi au fost urcați într-o dubă și transportați la Securitatea Oradea. „Din Vad până la Oradea numai bătaie. Ne-au băgat în dubă. Ne loveau cu cauciucul lor”⁴³, a declarat Iosif Haiduc.

³⁶ A.p.C.L.P., Interviu cu Ioan Brazdă, realizat la data de 10.05.2011.

³⁷ Cristina Liana Pușcaș, *Rezistență anticomunistă...*, p. 51.

³⁸ A.p.C.L.P., Informație oferită de Lea Brazdă, fiica lui Ioan Brazdă.

³⁹ Idem, Proces Verbal din 29 august 1949, semnat de cpt. de Securitate Retezar Ioan.

⁴⁰ Fișa Matricolă Penală Haiduc Iosif, accesibilă pe site-ul I.I.C.C.M.E.R. – https://www.iicmcer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*H*H%2001.%20Haag%20-%20Hexan*Haiduc%20Iosif%20C, accesat la data de 30.11.2020.

⁴¹ A.A.F.D.P.R. – Filiala Bihor, dosar nr. 2/H, Haiduc Iosif.

⁴² A.p.C.L.P., Informare nr. 5/7637 din 22 martie 1949 a Direcției Regionale de Securitate Oradea.

⁴³ Idem, Interviu Iosif Haiduc, realizat la data de 27.03.2010.

A fost introdus într-o celulă unde a trebuit să doarmă doar pe un pat de beton. „Groaza a început la ancheta din Securitatea Oradea. Celula, 2x2,80 m. Un pat de beton și acolo dormeam. Pe la 10 seara ne luau la anchetă. Ancheta se desfășura cu bătăi. Voiau să ne distrugă. Legați, ne băteau cu cătușele la mâini. Te băteau la tălpi, eram legați cu picioarele în jurul gâtului. Și bătaie. Ținea o anchetă cât se plictiseau. La Securitate s-au angajat ciobani, le-au dat grade. Erau sadici. Eram sportiv, știam cum să rezist: îmi încordam mușchii. Căutau să nu se vadă că eram bătut. Mi-au strâns mâna la ușă. Era unul Popșa, el a mai fost la Securitate, el mi-a spus că atunci când îmi bagă mâna la ușă să nu mi-o trag, că se mulează”⁴⁴, a relatat Iosif Haiduc.

Zdrobirea rezistenței „dușmanilor poporului” a început cu impunerea foamei. „Răzbunarea începe cu mâncarea, nu se poate mânca. Zamă chioară. O bucată de 100 gr. pâine”⁴⁵, amintește fostul deținut politic.

Forma cea mai frecventă de protest împotriva regimului de exterminare a fost greva foamei. Prima dată când Iosif Haiduc a apelat la această formă de rezistență a fost la Penitenciarul Oradea, apoi, în primăvara lui 1954, s-a alăturat, la Poarta Albă, lui Remus Radina și Cicerone Ionițoiu⁴⁶. A declarat greva foamei pe 10 martie 1954 și a încetat-o pe 20 martie 1954, ora 20.00. „Au început să ne ducă la niște munci imposibile. Aveam normă de 10 metri cubi pământ săpat și cărat, nimeni nu făcea norma. Nu ne băteau, ne chinuiau cu munca, plecam la 7.00 veneam la 20.00”⁴⁷, relatează Iosif Haiduc.

Prin periplul său prin „țara sârmelor ghimpate”, a ajuns și la Jilava, unde într-o celulă cu 190 de inși, cu apă pe jos, a petrecut șapte luni. „Am zis că aici murim. Multă bătaie am primit aici. M-au băgat la turele și se învăteau permanent și legat cu lanțuri și 15 zile mergeam legat de turelă”⁴⁸, amintește Iosif Haiduc. La Baia Sprie, pentru refuzul de a munci a primit 30 de zile de izolare, din 12 decembrie 1954 până în 11 ianuarie 1955. „Am fost pedepsit într-un buncăr de 4x4,50 cm. grosime perete, sub pământ 2 m., unde curgea apa pe pereți”⁴⁹, a povestit fostul deținut politic.

A fost eliberat după șase ani, după ce a trecut prin cele mai grele centre de detenție: Oradea, Cluj, Poarta Albă, Peninsula, Jilava, Baia Sprie și Valea Neagră.

A fost înmormântat pe 3 ianuarie 2011.

MARIA MIHELE (căsătorită ROBU) – FUNCȚIONARĂ

Născută la 31 martie 1926, în Drăgești, jud. Bihor

Perioada de detenție: 29 martie 1954 - 17 martie 1955; 12 aprilie 1958 - 23 iunie 1964

Centre de detenție: Oradea, Dumbrăveni, Mislea, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad

S-a născut într-o familie cu trei copii (Maria, Ștefan și Cornelia), tatăl era angajat la C.F.R., iar mama casnică⁵⁰. A urmat cursurile Liceului de Fete „Oltea Doamna” din Oradea, iar după absolvire s-a angajat ca funcționară (grefieră) la Tribunal⁵¹.

A fost încadrată în Organizația „G4”, printre lideri aflându-se și fratele său, Ștefan Mihele. În sarcina tinerei de 23 de ani s-a reținut faptul că „la începutul luni martie 1949 a văzut și cetit poezia

⁴⁴ *Ibidem.*

⁴⁵ *Ibidem.*

⁴⁶ Cicerone Ionițoiu, *Memorii. Din țara sârmelor ghimpate*, vol. I, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 174.

⁴⁷ *Ibidem.*

⁴⁸ *Ibidem.*

⁴⁹ *Ibidem.*

⁵⁰ A.p.C.L.P., Informație oferită de Doina Mihele, soția lui Ștefan Mihele.

⁵¹ *Ibidem.*

«Răsculați-vă», făcută de acuzatul Oprea Dumitru și semnată cu inițialele «G4»⁵². Totodată, ea nu ar fi denunțat organelor de anchetă că parte din membrii grupării a urcat în munți: „Ea a avut cunoștință în ziua de 12 Martie 1949, de organizația subversivă, care a plecat în Munți pentru a se uni cu bandele teroriste ca să lupte împotriva actualului regim și cu toate acestea n-a denunțat cazul autorităților de securitate sau de miliție, făcând astfel ca organizația să-și poată continua activitatea”⁵³. Mai mult, pe unul dintre membrii rămași la Oradea, Maria Mihele l-a avertizat că este urmărit și să fugă de acasă.

Chiar și ea a reușit, din martie 1949 până în martie 1954, să se sustragă executării pedepsei. A stat ascunsă prin casele vecinilor din cartierul orădean Tokai. A fost condamnată, în contumacie, la un an și șase luni pentru „favorizare a acțiunilor de uneltire contra ordinii sociale”. Pedepsa a executat-o între 29 martie 1954 și 17 martie 1955. „Maria a fost fugită, ascunsă. S-a sustras. Cumnata mea când era ascunsă, tot cartierul o păzea. Tokai, pe Calea Clujului. Mergea de la o vecină la alta. Toți vecinii stăteau de pază. O ascundeau vecinii de la unul la altul. O singură familie nenorocită, s-a găsit un turnător”⁵⁴, ne-a relatat Doina Mihele, soția lui Ștefan Mihele.

A fost pusă în libertate pe data de 17 martie 1955 de la Formațiunea 0690 Mislea, nu înainte de a semna angajamentul că nu va „divulga nimănui nimic din cele văzute și auzite de mine în legătură cu locurile de detențiune pe unde am trecut și nici despre persoanele încarcerate. De asemenea, nu voi comunica nimic scris și nici verbal rudelor sau altor persoane despre deținuții rămași în penitenciar”⁵⁵.

După eliberare, s-a căsătorit cu Ioan Robu⁵⁶, fără a avea copii. Trei ani mai târziu, pe 12 aprilie 1958 a fost din nou arestată într-o nouă organizație în care a fost implicat soțul, fratele Ștefan Mihele, Dumitru Oprea, Victor Bozântan, Nistor Bădiceanu etc. Mariei Robu i se impută faptul că „în cursul lunii aprilie 1958 aflând de arestarea fratelui său Mihele Ștefan a triat scrisorile primite de acesta de la coinculpții Oprea Dumitru, Bozântan Victor și alți foști deținuți politici și a distrus pe acelea care aveau conținut dușmănos regimului și compromițător pentru fratele ei”⁵⁷.

A primit o condamnare de 10 ani⁵⁸, din care a executat 6 ani. În lunga sa priebejie prin închisorile comuniste, Maria Mihele (căsătorită Robu) a avut multe de îndurat, inclusiv izolarea în celula de pedeapsă. „Înainte de program discuta și râdea cu dețin Bitai Ana cu toate că isa atras atenția mai în multe rânduri mai mult cu atât în zilele (-5 zile izolare) trecute a-ncercat în două rânduri ca săi dau supliment că dor nu o să curgă sânge ca săi dau o mămăligă, în plus, mereu căuta să mă abată de la Regulament”⁵⁹, se arată într-o notă informativă datată 16 octombrie 1959.

A fost pusă în libertate pe data de 23 iunie 1964.

A decedat în ziua de 17 februarie 1997⁶⁰.

⁵² Idem, Sentința nr. 1623 din 25 noiembrie 1949 a Tribunalului Militar Cluj.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ Idem, Informație oferită de Doina Mihele, soția lui Ștefan Mihele.

⁵⁵ Idem, Declarație Mihele Maria, datată 17 martie 1955.

⁵⁶ Fișa Matricolă Penală Robu Ioan Al, accesibilă pe site-ul I.I.C.C.M.E.R. – https://www.iiccmer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*R*R%2002.%20Reb%20-%20Rorlich*Robu%20Ioan%20Al, accesat la data de 2.11.2020.

⁵⁷ A.p.C.L.P., Sentința nr. 152 din 2 aprilie 1959 a Tribunalului Militar Timișoara.

⁵⁸ Fișa Matricolă Penală Robu Maria, accesibilă pe site-ul I.I.C.C.M.E.R. – https://www.iiccmer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*R*R%2002.%20Reb%20-%20Rorlich*Robu%20Maria, accesat la data de 2.11.2020.

⁵⁹ A.p.C.L.P., Notă informativă datată 16 octombrie 1959.

⁶⁰ Idem, Informație oferită de Ana Maria Bădiceanu, nepoată a Mariei Mihele.

ȘTEFAN MIHELE – ELEV**Născut la 10 octombrie 1928, în Drăgești, jud. Bihor****Perioada de detenție: 19 martie 1949⁶¹ - 16 martie 1956⁶²; 11 aprilie 1958 - 29 iulie 1964⁶³****Centre de detenție: Oradea, Cluj, Jilava, Târgșor, Gherla, Poarta Albă, Aiud, Valea Neagră, Baia Sprie, Galați, Botoșani**

Ștefan Mihele, fratele Mariei Mihele, a urmat Liceul Comercial „Partenie Cosma”, fără a-și finaliza studiile⁶⁴. Ștefan Mihele, nemulțumit de noua orânduire politică, s-a încadrat în organizația „G4”, care urma să se alăture grupurilor de rezistență din munții Bihorului. În acest sens, pe data de 5 martie 1949 l-a întâlnit pe Dumitru Mihuț, care i-a vorbit despre existența în Munții Bihorului a unor bande, calificate de Securitate ca „teroriste”. În aceeași seară, împreună cu Dumitru Oprea, care a scris poezia „Răsculați-vă!”, decide să-l însoțească pentru a lipi afișul cu manifestul, în cartierul Velența. Ștefan Mihele a participat la câteva întruniri ale Organizației „G4”, împreună cu alți elevi de la liceele din Oradea, și s-a alăturat grupului care a urcat la Zece Hotare, în căutarea luptătorilor din munți.

Data stabilită a fost seara zilei de 12 martie 1949. „Încă din data plecării m-am dus la un vecin de al meu la MĂLAN PAVEL; căruia i-am cerut pâine spunându-i că plecăm în munți deoarece suntem nemulțumiți de regimul actual. La despărțire mi-a dat mie și lui Oprea Dumitru o bucată de slănină și o pâine pentru drum. Am mai luat o hartă cu noi (...). Tot înainte de a pleca de acasă, am adus din curte un pistol de marcă germană, calibru 9 lung, cu 6 cartușe pe care îl aveam din anul 1944”⁶⁵, declară Ștefan Mihele în fața organelor de Securitate.

În cursul dimineții de 14 martie 1945, agenți ai Miliției au încercuit podul grajdului unde se aflau tinerii, Ștefan Mihele reușind să scape din încercuire. „Eu am reușit să fug împreună cu ȘIMOCA ALEXANDRU, ne-am reîntors la Oradea (...) ne-am hotărât să plecăm din Oradea, (...) eu cu LUPOI PETRU am plecat în com. Drăgești jud Bihor la bunicii mei, unde am stat ascuns până în ziua de 19 Martie 1949, unde am fost arestați”⁶⁶, mărturisește Ștefan Mihele.

A fost condamnat la 7 ani temniță grea⁶⁷. „Erau duși la munci grele în minele de plumb de la Baia-Sprie și Cavnice, la săpat în Canalul Dunăre-Mare Neagră, a munci cu târnăcopul, cu hârlețul, cu lopata pentru a săpa la malurile canalului, căra pământ cu roaba, în toate anotimpurile (...)”⁶⁸, menționează Doina Mihele, soția lui Ștefan Mihele. A fost ținut cu lanțuri la picioare, a fost pedepsit cu „carcera”, a făcut greva foamei. „Când unul dintre apropiații lui a căzut, cu lanțuri fiind, l-a ridicat, (...) l-a luat în spate, dar acest coleg era bolnav de TBC și a vărsat pe Ștefan, iar cel din urmă s-a îmbolnăvit, la rândul său, de TBC. Bolnav grav, prin intermediul unui coleg, scrie părinților și cere penicilină, medicament rar și scump la acea vreme. Părinții disperăți au vândut două loturi de casă ca să-l poată salva”⁶⁹, menționează soția lui Ștefan Mihele.

A fost pus în libertate în anul 1956, iar doi ani mai târziu a fost rearestat alături de foștii colegi de detenție, fiind condamnat, prin Sentința nr. 152 din 2 aprilie 1959 a Tribunalului Militar Timișoara, la 25 de ani detenție, tot pentru apartenența la o organizație a cărei scop „era răsturnarea prin violență

⁶¹ A.A.F.D.P.R. – Filiala Bihor, dosar nr. 1/M, Mihele Ștefan.

⁶² Fișe Matricole Penale Mihele Ștefan, accesibile pe site-ul I.I.C.C.M.E.R. – https://www.iicmer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*M*M%2006.%20Mihalacioiu%20-%20Mirzescu*Mihele%20Stefan, accesat la data de 2.11.2020.

⁶³ *Ibidem.*

⁶⁴ A.p.C.L.P., Informație oferită de Doina Mihele, soția lui Ștefan Mihele.

⁶⁵ Idem, Declarație Ștefan Mihele dată în timpul anchetelor de la Securitatea Oradea, datată 2 august 1949.

⁶⁶ *Ibidem.*

⁶⁷ Idem, Sentința nr. 1623 din 25 noiembrie 1949 a Tribunalului Militar Cluj.

⁶⁸ Idem, Informație oferită de Doina Mihele, soția lui Ștefan Mihele.

⁶⁹ *Ibidem.*

a regimului de stat din RPR”. În sarcina lui Mihele s-a reținut că „în cursul anilor 1956-57 a participat la diferite întâlniri (...) cu care ocazie s-au purtat discuții dușmănoase la adresa regimului R.P.R.”⁷⁰.

Eliberat prin decretele de grațiere, Mihele Ștefan a reușit, după 13 ani, 7 luni și 2 zile petrecute în închisorile comuniste, cu greu să se angajeze casier la Autogară și abia în 1968 și-a luat bacalaureatul.

S-a căsătorit în anul 1966 cu Doina Mihele cu care a avut doi băieți. A decedat în ziua de 17 februarie 2009⁷¹.

DUMITRU OPREA – SUBLOCOTENENT

Născut la 4 decembrie 1932, în Husasău de Criș, jud. Bihor

Perioada de detenție: 14 martie 1949 - 13 martie 1955⁷²; aprilie 1958 - 1964

Centre de detenție: Oradea, Aiud, Poarta Albă, Valea Neagră, Gherla

Dumitru Oprea s-a născut într-o familie cu cinci copii, tatăl său, factor poștal, iar mama casnică. „Fiul lui Dumitru factor poștal, fără avere și Maria, casnică, sunt absolvent al Școlii Normale, necăsătorit, pedepsit nu am fost, cu serviciul militar satisfăcut cu contingentul 1946 la școala de ofițeri Ineu și pe urmă Slănic Prahova cu gradul de sublocotenent de rezervă, avere nu am, am fost notar comprimat, am 4 frați, de origine socială muncitor”⁷³, declară Dumitru Oprea în fața organelor de Securitate din Oradea.

Sublocotenent în rezervă și apoi notar, Dumitru Oprea a fost comprimat, începând cu 12 octombrie 1948, pentru că a colaborat cu chiaburimea din localitatea Sărand (Bihor). Nemulțumit de noul regim politic, Dumitru Oprea declară că: „dela sfârșitul lunii Februarie 1949 m-am hotărât să plec de acasă pentru a lua legătura cu vreo bandă teroristă care se găsea în munții jud. Bihor”⁷⁴. Întreaga operațiune de organizare a mișcării subversive a durat până la mijlocul lunii martie, aproape trei săptămâni, dovadă că tinerii erau departe de fi constituiți într-o grupare teroristă capabilă să răstoarne guvernarea comunistă.

Pe lângă discuțiile inițiate cu vecinii, colegii și tinerii de liceu, în cadrul cărora și-a exprimat „nemulțumirea față de regimul actual”, Dumitru Oprea a redactat și poezia „Răsculați-vă!”. „În ziua de 3 Martie 1949, am afișat o poezie, cu caracter instigator împotriva regimului actual intitulată «Răsculați-vă», care era compusă de mine în noaptea de 2 spre 3 Martie. Afișul a fost pus de mine pe un chioșc în strada principală Oradea”⁷⁵, declară Dumitru Oprea. Poezia era semnată „G4”, ulterior i se atașează și capul Regelui Mihai, un al doilea afiș fiind lipit „pe un gard din cartierul Velența din Oradea”.

„G4” era un grup care avea o conducere colectivă formată din patru prieteni, Dumitru Oprea, Ștefan Mihele, Petru Lupoi și sublocotenentul Gheorghe Vecon, cărora li s-au alăturat 11 elevi de la liceele din Oradea. Au avut câteva discuții, iar cu șase dintre tineri, Dumitru Oprea a urcat, pe 12 martie 1949, în Munții Apuseni, la Zece Hotare, în încercarea de a lua legătura cu „bandele teroriste”. Au pornit la ora 23:30, în ziua de 12 martie 1949, din gara Velența, Ștefan Mihele aducând cu el un pistol. Prima oprirea a fost în comuna Măgești, la Luca Bradea, care i-a adăpostit peste noapte. A doua zi s-au interesat de bandele din munți, fără a putea intra în legătură cu fugarii. Spre seară, la orele 21:00, au pornit spre Zece Hotare, primind adăpost de la Vandici Gavril, în podul grajdului.

⁷⁰ Idem, Sentința nr. 152 din 2 aprilie 1959 a Tribunalului Militar Timișoara.

⁷¹ Idem, Informație oferită de Ana Maria Bădiceanu, nepoată de-a lui Ștefan Mihele.

⁷² Fișa Matricolă Penală Oprea Dumitru, accesibilă pe site-ul I.I.C.C.M.E.R. – https://www.iiccmer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*O*O%2002.%20Omel%20-%20Ozsvath*Oprea%20Dumitru%20D-tru%27, accesat la data de 26.12.2020.

⁷³ A.p.C.L.P., Declarație Dumitru Oprea datată 14 iulie 1949 la Securitatea din Oradea.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *Ibidem*.

„În ziua de 14 martie 1949, pela orele 11, am fost anunțați de către VANDICI GAVRIL; că sunt la ei niște jandarmi. Atunci noi toți speriați am fugit, iar eu cu Haiduc IOSIF, am intrat la prima casă, unde ne-am ascuns în grajd. În urma noastră a venit un ostaș care ne-a somat să ieșim afară. La somația ostașului noi am rămas pe loc, după care ostașul a tras câteva focuri de armă la care am răspuns și eu cu pistolul lui MIHELE pe care mi l-a predat Haiduc IOSIF în comuna Măgești. După aceasta eu m-am urcat în podul grajdului, iar Haiduc Iosif s-a predat. După ce am văzut că nu este scăpare m-am predat și eu după care am fost arestat și înaintat la securitate”⁷⁶, își încheie Dumitru Oprea mărturia în fața organelor de anchetă.

A fost condamnat la 6 ani închisoare, fiind pus în libertate pe data de 13 martie 1955. Ulterior, în anul 1958 a fost din nou arestat, fiind încadrat într-o altă organizație subversivă, alături de Ștefan Mihele, Victor Bozântan și Nistor Bădiceanu, și ei foști deținuți politic.

„După executarea pedepselor, în anii 1955-1965, ieșind din închisoare, [...] au avut mai multe întruniri, unde au hotărât menținerea legăturilor dintrecut [...]”⁷⁷, se arată în Sentința nr. 152 din 2 aprilie 1959 a Tribunalului Militar Timișoara. Întâlnirile aveau loc la restaurantul „Oradea”, prilej cu care s-a recitat și poezia scrisă de Oprea, „Balada Peninsulei”:

„... Strig cât pot în gura mare spre mărșul Occident
Grăbiți-vă căci ne stingem de durere și nevoi,
Nu uitați că sîntem oameni și simțim la fel ca voi
Nu uitați că pe pământul ce ni l-au lăsat strămoșii
Ne cutremurăm de groază, căci ne sug Hoardele roșii!”⁷⁸.

A fost pus în libertate în anul 1964, în urma decretelor de grațiere.

ALEXANDRU ȘIMOCA – ELEV

Născut la 11 august 1929, în Gepiu, jud. Bihor

Perioada de detenție: 21 martie 1949 - 19 martie 1955⁷⁹

Centre de detenție: Oradea, Cluj, Jilava, Târgșor, Peninsula, Poarta Albă

Alexandru Șimoca a urmat primele trei clase de liceu la Timișoara, iar după reîntoarcerea din refugiu, s-a înscris la Liceul Comercial din Oradea⁸⁰, fără însă a mai putea vreodată absolvi. Împreună cu câțiva dintre colegii de liceu, Victor Bozântan și Petru Lupoi, au fost atrași de ideea partizanilor din munți și acceptă ca, pe 12 martie 1949, să urce la Zece Hotare, împreună cu ceilalți membri ai Organizației „G4”. Cu toții așteptau să „vină americanii”. În dimineața zilei de 14 martie 1949, au fost descoperiți de o patrulă de Miliție, Alexandru Șimoca reușește să fugă și să revină la Oradea, unde a stat ascuns mai multe zile. Pe data pe 21 martie 1949, sfătuit de câțiva membri din familie, s-a predat la Securitatea din Oradea, acolo unde a fost suspus unor anchete, de regulă nocturne. „Numai noaptea ne anchetau. Căpitanul Retezaru îmi ordona să scriu. Nu era bine, apoi iar mă chema și mai căpătai câte un pumn peste spate”⁸¹, ne-a declarat Alexandru Șimoca.

Prin Sentința nr. 1623 din 1 decembrie 1949 a Tribunalului Militar Cluj, a fost condamnat la 6 ani închisoare⁸². „În schimb, Petru Lupoi a luat opt ani, cea mai mare pedeapsă. În instanță a fost

⁷⁶ *Ibidem.*

⁷⁷ *Idem*, Sentința nr. 152 din 2 aprilie 1959 a Tribunalului Militar Timișoara.

⁷⁸ *Ibidem.*

⁷⁹ A.A.F.D.P.R. – Filiala Bihor, dosar nr. S/2, Șimoca Alexandru.

⁸⁰ A.p.C.L.P., Interviu Alexandru Șimoca, realizat la data de 27.05.2013.

⁸¹ *Ibidem.*

⁸² Fișa Matricolă Penală Șimoca Alexandru, accesibilă pe site-ul I.I.C.C.M.E.R. – https://www.iiccmer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*S*S%2008.%20Sim%20-%20Slavuteanu*Simeca%20Alexandru, accesat la data de 9.11.2021.

întrebat ce anume ar face dacă ar avea un pistol. Iar el a zis că «V-aș împușca pe toți»⁸³, își amintește Alexandru Șimoca.

Tinerii au fost transferați la Jilava, unde au fost copleșiți de condițiile inumane de cazare, camere lungi de 30 de metri, cu priciuri suprapuse pe nivele și supraaglomerare. „La Jilava a fost mai rău. Eram mulți, cel puțin 200 de oameni [în celulă]. Era decembrie - ianuarie și nu aveam nevoie de cămașă. În schimb, era nenorocire că nu puteam scoate bidoanele pentru necesități afară. Ce miros putea fi!”⁸⁴, a relatat Alexandru Șimoca.

După o lună, întregul lot de elevi a fost transferat la Târgșor, unde tinerii bihoreni s-au bucurat de mai multă libertate, petrecându-și timpul în curtea închisorii. Spre finalul anului 1950, cei cu pedepse mai mici au fost mutați la Gherla, iar cei cu pedepse mai mari au fost duși la Canal.

Alexandru Șimoca, de la Poarta Albă, a fost transferat la Peninsula, unde a rămas până la eliberare sa, care a survenit pe 19 martie 1955⁸⁵. „Ni s-a spus că dacă lucrăm aici doi ani, ni se consideră 3 ani de pușcărie”⁸⁶, a adăugat Alexandru Șimoca. A fost nevoit să încarce pământ în vagonetii care apoi se descărcău în lacul Siutghiol. Ulterior, a fost mutat la punctul de lucru Ovidiu 9, unde fost nevoit să care piatră cu vagonetii. După ce lucrările la Canal s-au sistat, Alexandru Șimoca a început să repare tractoare, în ture de 10-12 ore/zi⁸⁷.

După eliberare, nu a putut să se reînscrisă la liceu pentru a-și finaliza studiile. A lucrat ca muncitor la I.R.T.A. Oradea, de unde s-a pensionat la 1 noiembrie 1989⁸⁸. A avut o fiică, care locuiește în Arad.

A decedat în anul 2018.

⁸³ A.p.C.L.P., Interviu Alexandru Șimoca, realizat la data de 27.05.2013.

⁸⁴ *Ibidem*.

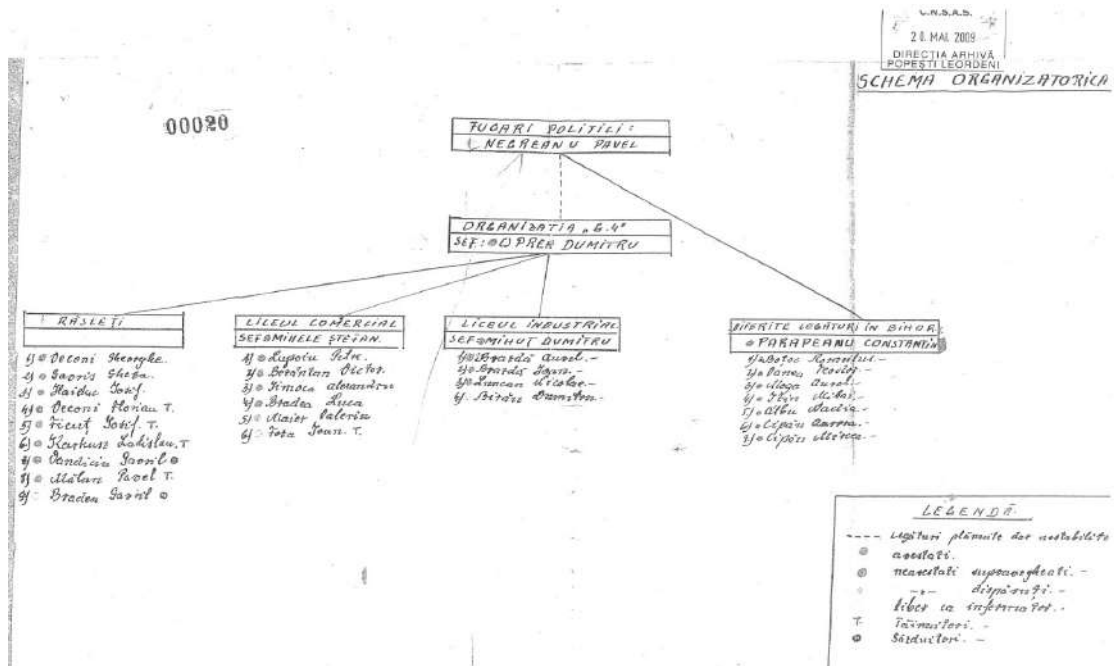
⁸⁵ A.A.F.D.P.R. – Filiala Bihor, dosar nr. S/2, Simoca Alexandru.

⁸⁶ A.p.C.L.P., Interviu Alexandru Șimoca, realizat la data de 27.05.2013.

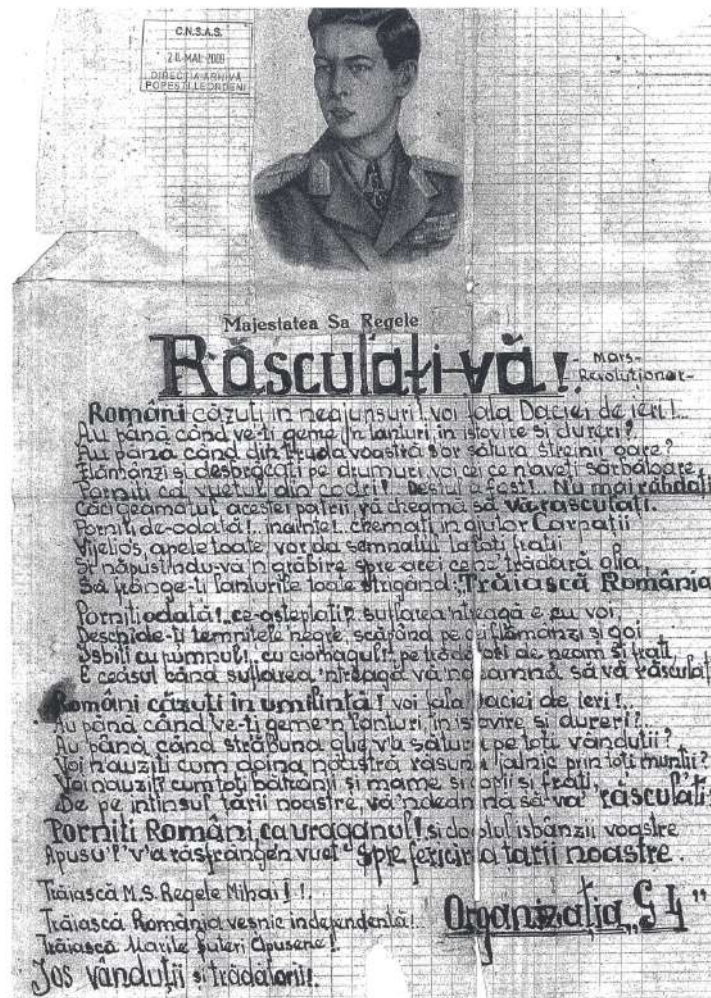
⁸⁷ Idem, Cerere de chemare în judecată Simoca Alexandru din 20 august 2010 adresată Tribunalului Bihor.

⁸⁸ *Ibidem*.

ANEXE

Schema Organizației „G 4”

Manifestul Organizației „G4” conceput de Dumitru Oprea

Victor Bozântan

Aurel Brazdă

Ioan Brazdă

CRISIA

Iosif Haiduc

Maria Mihele

Ștefan Mihele

Dumitru Oprea

Alexandru Imoca